

Llibres

Havelock Ellis: L'UOMO E LE DONNE.
— I caratteri sessuali secondari nella specie umana. — Traduzione di C. del Soldato. — Remo Sandron, Editore.

Aquest llibre, traduït ara per primera vegada a l'italià, ve a ésser una introducció o vestíbol a l'estudi de l'impuls sexual, a les investigacions fetes per l'autor sobre la Psicologia dels sexes. En ell se valoren, se recerquen i se descriuen no ja els caràcters sexuals primaris, ço és, les glàndules sexuals i els òrguens per l'emissió del líquid fecondant i la seva recepció, sinó els altres caràcters més amagats que indirectament afavoreixen la reproducció i poden considerar-se com fills de la selecció sexual, segons les idees darwinianes, siguin o no are manifestes; tals són el sistema pilós, la veu, la laringe i molts altres per l'istil. I com a terme de comparació, a fi de donar a cada nota particular son significat propi, s'esculleixen els simis, el selvatge, l'ésser humà ja vell i en primer terme el nen.

L'autor comença per afirmar, en l'introducció, que en la primitiva divisió sexual del treball l'home romà amb la caça, la guerra i en general el treball que exigia esforços musculars violents i breus, mentres que la dona se dedica a la indústria, a la casa, a tot quan suposa fadigues més continuades. Més tard, els homes s'apoderaren gradualment de les indústries femenines espe-

cialisant-les, i avui l'organització social tendeix a abolir les diferències sexuals, producte de l'artifici, deixant més clares i fàcilment reconoscibles les notes o disposicions naturals.

En els diversos capítols s'analisen el còs en la seva estàtica i la seva dinàmica; s'analisen les facultats intel·lectuals, el metabolisme, els fenòmens hipnòtics, els somnis, l'emotivitat, les facultats artístiques, el suïcidi, la bogeria, la criminalitat, la tendència a la variació i la natalitat i mortalitat.

Els homes posseeixen una sensibilitat tàctil i gustativa menys aguda que les dones; els homes senten també el dolor menys que les dones, tenen menys resistència als traumes, menys desvulnerabilitat; les dones, en canvi, tenen la auditiva més escassa. Les dones i els infants semblen, per altra part, més propensos que l'home a l'audició colorjada i a fenòmens parecuts.

La dona's manifesta sempre amb menor capacitat que l'home pel moviment i'l fa amb força, rapidesa i precisió inferiors. El temps de reacció durant l'infància més ràpid en el sexe femení se va tornant més lent, i a l'arribar a l'adolescència s'atura a un grau més baix que en el masculí. Distintes observacions inclinen a creure a la dona en aquest punt menys hàbil i àgil que l'home.

Segons investigacions del Prof. Jastrow, capítol VII, sobre les qualitats

intelectuals dels dos sexes, la preferència del home és vers les coses llunyanes i les idees abstractes, mentres la de la dona es vers lo concret, vers l'ambient i vers els productes de l'art i l'industria. «El mètode masculí de pensar, diu l'autor, és mes lent, ponderat, mentres que el femení és de percepció, més prompte i d'acció més àgil; aquest darrer mètode porta més fàcilment a l'error, però la rapidesa és la primera qualitat que en moltes circumstancies se requereix. L'astúcia i la simulació són en la dona qualitats casi fisiològiques i en elles desplega una lleugeresa i una serenitat extraordinària. La seva major rapidesa en el concebre i executar se noten especialment en les classes no il·lustrades; sembla que certs advocats i algú metge han descobert que les dones expliquen millor llurs afers que llurs marits obrers. Per lo que es refereix a la repercussió de les dots susdites en el treball industrial, cal fer constatar que nombrosos comerciants e industrials convenen en afirmar que són més industrioses i menys intel·ligents que els homes. La dona és sugestionable, accepta fàcilment les opinions establertes, i a l'igual dels nens sent molt més intensament l'abnegació, l'heroisme, que la bellesa sublim de la veritat; és difícil concebre a una dona inventant el sistema de Copèrnic.

Llargs paragrafs del llibre estan destinats a establir la part que el sexe femení ha tingut en els moviments religiosos i polítics. Malgrat la profunda religiositat de l'esperit femení, cert és que el 99 per 100 dels grans moviments religiosos són deguts als homes; les dones poden contribuir i han contribuït grandement a la difusió de tots els moviments religiosos, però n'han iniciat poquíssims, posant tot el fervor de llur cor en acceptar i propagar la religió que els han ensenyat. En canvi, l'autor afirma que les dones han demostrat gran capacitat en l'esfera política; sabut és que han existit moltes regines glorioses, i en els pobles primitius les dones dirigeixen les relacions

entre les tribus i fins a vegades decideixen de la pau i la guerra.

Manifestació funcional femenina tan interessant com la periòdica hemorragia havia de preocupar necessàriament a Havelock Ellis; a ella dedica el capítol XI. Aquesta pèrdua, de significat tan obscur, que tant ha excitat la fantasia dels homes de ciència, i el ritme de la qual és semblant al cicle de la lluna, se manifesta ja en els animals més pròxims a l'home i és menys pronunciada en les races inferiors que en les superiors. La menstruació no és un procés temporal i com afegit a la dona, sinó que representa l'exteriorisació de quelcom essencial de l'organisme físic i psíquic femení fins al punt de que no hi ha funció orgànica que escapi a tal influència; la temperatura, la pressió sanguínia, la força muscular, l'acció reflexe, els poders intel·lectuals de qualsevol categoria, tot segueix el ritme mensual de la dona; en general se pot dir que un o dos dies abans d'iniciar-se el menstrue, l'activitat vital arriba a son màxim; psíquicament, durant el menstrue, són dignes de notar una major impresionabilitat, augment de la sugestionabilitat i disminució del control sobre si mateix i de la capacitat intel·lectual. No és excepcional que les mencionades variacions mentals arribin fins als confins de la patologia, i és fet d'observació corrent que els actes delictuosos comesos per dones, el suïcidi i les manifestacions més agudes de la bogeria, son mes freqüents sens dubte algú en els dies de la pèrdua fisiològica.

La dona es més susceptible a les manifestacions hipnòtiques (capítol XII), presa aquesta paraula en són sentit més ampli. Ja Plini i Quintilià ponderaven la seva habilitat en la magia i Bodin calculava que la proporció de bruixes i bruixots fos al menys de 50 per 1. En relació amb l'actitut hipnòtica de la dona està el poder misteriós que tots els pobles primitius han atribuït a la dona sobre la natura i la multitud de costums supersticiosos

fundades sobre aquesta creencia. Y l'autor se deté en descriure les principals epidèmies religioses, la dels dançaires, secta del segle XIV, la dels Kliysts o Cristos i tantes altres.

La facilitat a les emocions, als transorns convulsius, als moviments nòmics, examinats en el capítol XIII, és també patrimoni del sexe femení, i la bufeta urinaria, tan sensible als estímuls aplicats a una part qualsevol del còs, se contreu en ella amb major vivesa. La característica de ço que l'autor anomena força neuro-muscular femenina, deguda en part al contingut d'aigua en la sang, superior en la dona a l'home, dependeix de factors naturals, orgànics, i de factors purament accidentals, factors els últims que es poden remoure i modificar-se. L'emotivitat pot disminuir amb l'educació i reduir-se en la dona a matços fins i delicats.

Al tractar en el capítol XIV de les condicions artístiques, diu Havelock Ellis que, si bé en les èpoques primitives les dones exercien les indústries i per lo tant iniciaren els rudiments de la majoria de les arts, més endavant, amb el progrés de la civilització, quan s'arriba al veritable art, aquest és un producte masculí. En l'art, tal com se manifesta en els estats avançats de cultura, és indiscutible la supremacia masculina. Els grans noms de la pintura, musica, escultura corresponen a homes. La metafísica, de la qual s'ocupa l'autor a n'aquest lloc *en passant*, és un camp quasi exclusivament masculí com la musica. En la poesia i la novela toca a la dona un lloc més elevat, sobre tot en la novela. A Anglaterra i a altres nacions són llegides i tenen fama diverses dames novelistes. Solament quan la novela esdevé un poema, exemple les obres de Flaubert, *requerint gran força de concepte, puresa i fedeltat d'estil*, les dones no poden comparar-se amb l'home. De totes maneres no s'ha d'admetre que les dones hagin arribat a la perfecció en la novela; elles no més superen a l'home en

l'art dramàtic i en el del cant; la raó orgànica seria que llurs processos mentals són més ràpids i l'explosió emocional més forta i més prompta.

Després d'haver estudiat el suicidi, la bogeria i la criminalitat, l'autor analisa la tendència a les variacions en l'home. L'home 's separa del nivell mig amb major freqüència que la dona, i si una raó purament anatòmica, la major estretor de la pelvis materna, no existís, la proporció d'homes notables seria immensament superior a l'actual: els nens nats morts són en nombre major que les nenes, i les taules de Boyd demostren que la massa cerebral dels mascles nats morts a terme supera a la dels nats vius. Les anormalitats filles d'algún accident patològic prenatal o d'algún atur del desenrotlló són més comuns an el sexe masculí. Del punt de vista orgànic, per consegüent, la dona representa l'element estable i conservador en l'evolució de l'especie i fins sembla que les dones també conservin millor les particularitats ètniques. Gran part de l'atractiu d'un sexe vers l'altre's fonamenta en la diferencia en la variabilitat: «Les energies progressives i divergents de l'home desvetllen i satisfàn dos instints gemels de la dona: el d'acceptar i seguir una guia i el de dedicar la seva tendresa a un infant inquiet i errabond.»

L'autor, una vegada establerta la major natalitat i la mortalitat encara més grossa dels mascles, conclou la seva obra afirmant que no ha pogut determinar els caràcters radicals, essencials dels sexes, que no és possible dogmatitzar sobre la esfera d'acció dels dos sexes, que no s'ha de parlar d'absoluta inferioritat en cap sentit i que la dona 's troba més aprop del nen que l'home, però que no és un *home no desenrotllat*. En l'escala de l'evolució, afegeix, l'infant ocupa un grau més elevat que l'individu adulte, i la dona posseeix les característiques especials de l'humanitat, està més endavant que l'home i s'aproxima més al tipu humà

futur; els dos sexes, no obstant, s'equivalen, llurs qualitats se completen i cap d'ells es superior a l'altre; la natura els ha equilibrat en mode casi perfecte,

i davant ella l'home ha de pendre una actitud reverent i conservadora.

JOAN ALZINA I MELIS.

Revistes

LOGOS, I, 83. Carls Vossler: *Gramàtica i Ciència del Llenguatge o relació entre els conceptes de ver i correcte en la Lingüística.*

La correcció gramatical no implica congruència de sentit empíric o literal ni tampoc exactitud lògica. Una falsetat filosòfica, un contrasentit empíric, una inexactitud lògica pot ésser expressada en una forma lingüísticament correcta. La correcció gramatical no té res que veure amb la correcció empírica, la històrica o la lògica, y menys encara amb la veritat. No hi ha res en el domini de l'error ni en el de la mentida que no pugui ésser estilitat impecablement en forma verbal.

Si la correcció lingüística, això és, gramatical, no té son fonament en la correcció lògica ni en qualsevol altra veritat o correcció objectiva, ¿en què es fonamenta?

En primer lloc en l'ús lingüístic, en la costum, regla o convenció d'una comunitat lingüística determinada. La incorrecció gramatical és una topada contra l'ús parlat. La gramàtica codifica l'ús y s'esforça en fixar-lo en les seves vacil·lacions. La natura de la Gramàtica és, doncs, en primer terme, pedagògica.

Però d'aquest primer caràcter pedagògic de la Gramàtica en resulta un segon caràcter, el dogmàtic. Tan bon

punt l'ús és confús i vacil·lant, la Gramàtica imposa la seva autoritat per resoldre i aclarir la confusió i fixar els elements vacil·lants. Així doncs, la filla natural de la Gramàtica escolar és la Gramàtica autoritativa o dogmàtica, això és, la Gramàtica acadèmica. Aquesta no té ja per objecte facilitar l'aprenentatge d'una llengua ni ensenyar l'ús imperant, sinó que es proposa decidir, fixar, determinar, dictar i limitar.

Però tota autoritat ambiciosa és fonamentada i tot dogma, i entre ells el lingüístic, aspira a poder ésser defensat. Quan la Gramàtica acadèmica condemna els vicis del parlar i vol implantar noves regles, se situa *nolens volens* enfront del problema dels fonaments d'aquestes regles i del perquè de l'ús parlat. La fretura de l'ensenyança ha engendrat així un problema teòretic, un postulat científic. I en aquest moment apareix un tercer grup de Gramàtiques: les Gramàtiques científiques.

Però la separació de la finalitat científica de la pràctica s'és complida d'una manera lenta i imperfecta. El primer resultat han estat les gramàtiques mixtes teòretico-pràctiques i pràctico-teòretiques.

Un d'aquests hermafrodites monstres és la nomenada *Gramàtica lògica*.

La gramàtica lògica assaja de fona-

mentar el parlar usual, això és, lo correcte parlat en lo correcte lògic. La tècnica de la llengua té d'ésser derivada i demostrada amb la tècnica del pensar. Als conceptes lògics fonamentals han de correspondre formes lingüístiques fonamentals. Aparentment aquest propòsit és perfectament assolible. El nom té per fonament el concepte de substància; l'adjectiu, el de la qualitat; l'adverbi, el de la modalitat; el sistema de la flexió, el de les relacions, etc. La gramàtica lògica sosté que pot explicar per què l'adjectiu té un comparatiu, i per què no el té el substantiu. Aquell correspón a la categoria de la potencialitat, i sols lo potencial pot tenir graus; aquest, o sigui el substantiu, correspón a la categoria de la realitat i sols en tant que element real pot tenir nombre, gènere i article. (Aquestes temptatives logicistes de la gramàtica aparegueren sobre tot entre els kantians que probaren d'aplicar al llenguatge les categories de Kant: Bernhardt, Reimbelk, Koch. També prengueren part en aquestes temptatives els hegelians, per exemple Becker en els *Organismes del llenguatge*. Modernament von Grimeken ha fet un notable assaig en aquest sentit en l'obra *Principes de lingüistique psychologique*.)

Però, desgraciadament, la lògica gramatical no pot mai coincidir amb la veritable Lògica. La llengua positivament té facultat per a usar al mot representant del concepte de substància, això és, el nom amb significacions modals, relatives i completament irreal, per a elevar l'adjectiu a la categoria de substància, per a involucrar l'idea de substància en els comparatius, per a donar a la pluralitat l'idea de qualitat, per a desplaçar la realitat en el futur i lo versemblable en l'absolut; en un mot: per a barrejar unes amb altres les nomenades categories gramaticals. No s'ha d'oblidar que els mestres més grans i admirats de qualsevol llengua són els que executen amb més llibertat aquest joc il·lògic.

La mania de trobar correspondència entre les funcions gramaticals i les categories lògiques ha comès tantes i tan evidents inexactituds que àdhuc els més recalcitrants intel·lectualistes comencen avui a reconèixer-les. Però proben de fugir de la dificultat dient que la correcció lògica no és mai perfectament assolida, car és sols un ideal, per acostar-se al qual ha d'esforçar-se la tècnica gramatical del llenguatge. Segons ells, l'evolució de les llengües es mou en direcció a la lògica i tota llengua moderna segueix el camí d'una intel·lectualització progressiva.

Però els intel·lectualistes obliden que tota tècnica té el seu ideal, això és, la mesura de sa correcció, en sí mateixa, i no fóra ni damunt d'ella. Fóra efectivament absurde que un pintor volgués treballar amb la tècnica del pensador, o un músic amb la tècnica del poeta o del matemàtic. Així, doncs, la gramàtica com a tècnica del llenguatge ha de trobar-se en l'exclusiu servei del pensament lingüístic, però mai del lògic. (Ciro Trabalza, en sa *Storia della Grammatica italiana*, ha fet una interessant ressenya de la decadència de la Gramàtica lògica.)

La gramàtica acadèmica ha engendrat, per a justificació de sos dogmes, una altra filla espúria, una altra mena de gramàtica pseudo-científica: la Gramàtica psicològica. Aquesta cerca de referir les normes del parlar usual a lleis psíquiques, o, si es vol, psico-físiques. L'ús lingüístic es fonamenta, d'una banda, en l'element físic del parlar, en una nomenada base d'articulació, i, d'altra banda, en l'hàbit psíquic del pensar, en la nomenada associació de les idees. Però, ¿de quina natura són aquests hàbits de l'articulació i de l'associació? ¿Es un hàbit innat o adquirit, natural o cultural, físic o espiritual, regit per lleis necessaries o lliure, determinat o indeterminat? Així, doncs, la Gramàtica psicològica es troba en una doble alternativa filosòfica. El camí triat amb preferència ha estat per dissort el de la

determinació natural, innata, física, dels elements articulatoris i associatius del llenguatge. Han estat proclamades lleis fonètiques i lleis mentals, això és, analògiques; en la Fonètica, en la Morfologia, en la Sintaxi, s'ha reconegut la subjecció de les evolucions lingüístiques a les lleis naturals. D' excepcions no n'hi pot haver. Conseqüència: l'empresa que es proposa la Gramàtica acadèmica és absurda, perquè pretén fonamentar-se en la més artificiosa arbitriarietat. La veritable Gramàtica és un organisme de lleis naturals, i no un mestre d'escola acadèmic. La gramàtica psicològica nega i condemna la necessitat de tota disciplina, educació i correcció lingüística i resulta, com sa germana, la Gramàtica lògica, un producte híbrid, una cosa monstruosa. (Wundt, Steinthal, Dittrich.)

Fallides aquestes dues temptatives de fonamentació de l'ús lingüístic, s'ha provat una tercera solució. El fonament, s'han dit alguns, de la correcció lingüística o de l'ús parlat s'ha de trobar en ell mateix. L'ús A ha d'haver vingut d'un altre ús anterior, de l'ús B, i aquest del C, i aquest del D, etc., etc. Es tracta, doncs, d'establir la genealogia dels usos parlats i de les formes comuns a una comunitat. La tercera filla, la Gramàtica *històrica*, entra en acció. S'investiguen l'edat, la procedència, la legitimitat històrica de totes les formes. Però de tal procediment resulta que, qualsevol sia la forma lingüística, se li troben els seus avant-passats, els seus avis i la seva justificació històrica. I no és rar que formes i construccions condemnades per les acadèmies per vicioses, comptin amb una llarga i brillant genealogia. Quant més rigorosa i metòdicament treballa la gramàtica històrica, més radical és el resultat al qual arriba de donar valor i justificació a totes les formes parlades al present. Demostrant la relativitat de tot lo devingut, posa en perill i destrueix el concepte de la correcció lingüística.

En un mot: la Gramàtica històrica amb son relativisme és tan monstruosa i tan híbrida com la psicològica amb son determinisme i la lògica amb son intel·lectualisme. (Gramàtica de la Filologia. Grober, Díez, etc.)

¿Quin camí empendre, doncs, per seguir sostenint el concepte fonamental de la correcció lingüística? Ens trobem davant de la següent alternativa: o bé, la gramàtica pedagògica, la gramàtica acadèmica i el seu concepte fonamental de la correcció lingüística són exigències arbitràries de la vida pràctica i manquen de tot fonament intel·lectual, i científicament demostrable; o bé, la necessitat de la disciplina, educació i cultura lingüística té raó d'ésser. En el primer cas, les gramàtiques psicològica i històrica haurien tocat el nervi del problema: no hi ha res correcte, no hi ha res fals en la llengua, i, per consegüent, ¡fòra les escoles! ¡abaix les acadèmies! l'educació lingüística és una insensatesa i un pecat contra natura; deixeu les llengües néixer i créixer en tota la lliure espontaneïtat de la vida llur; entre la gramàtica escolar i la gramàtica científica no hi ha cap mena de contacte, ni d'influència, ni de relació, com no n'hi ha cap entre l'esperit pràctic i el teorètic. En el segon cas, però, s'ha de trobar un camí i un mitjà per a fonamentar teorèticament aquesta necessitat pràctica, i llavors rebutjem *ipso facto* la base de les gramàtiques històrica i psicològica.

Davant d'aquesta alternativa, seríem insensats si dubtéssim un sol moment. L'escola i l'educació són necessàries en totes les esferes de l'esperit i ho són, per consegüent, també en la de la llengua; i essent necessàries han de tenir justificació i ha d'existir un fonament sòlidament científic per al concepte de la correcció lingüística.

Per entrar en l'investigació d'aquest fonament, s'ha de començar per distingir la *veritat* de la *correcció*. Quan diem que una obra nostra és *incorrecta*,

ens deslliurem d'ella, la deixem isolada, això és, separada del seu productor. En canvi, el judici contingut en els mots *ver* i *fals* no afecta l'obra com tal, no afecta l'obra isolada. Tampoc afecta al seu productor isolat, sinó que, en termes rigorosos, afecta la connexió íntima entre l'autor i l'obra, això és, l'acte creador mateix, el nervi vital de l'esperit.

Així, doncs, el judici contingut en els mots *ver*, *fals* és el més pregó o el primari; i el contingut en els mots *correcte*, *incorrecte* és el secundari. La correcció *correcta* seria, així, el costat exterior, econòmic o tècnic de la veritat lo *ver*. Si jo vull elaborar fora de mi la veritat de que estic ple, i posar-la en valor en la ciència o en l'art, puc sols assolir mon propòsit mitjançant una certa tècnica o economia, això és, mitjançant una forma correcta o incorrecta. Hi ha poetes, p. e., que amb un contingut de veritat poètica mesquí disposen d'una tècnica extraordinària, com Scribe o Sardou. I al contrari, hi han casos de pensadors i d'investigadors plens de la veritat científica més pregona, però que exposen llurs idees d'una manera tècnicament imperfecta. Les idees de *veritat* i *correcció* no coincideixen, doncs; però tampoc s'exclueixen.

En la Gramàtica domina la *correcció*, no la *veritat*, llingüística. En la Gramàtica es qüestió de la tècnica o de l'economia del pensament llingüístic; en ella el pensament llingüístic propiament dit no és demostrat sinó implícitament presuposat. Quan la gramàtica històrica investiga l'història d'aquesta tècnica i la gramàtica psicològica investiga la determinació psicofísica d'ella, l'objecte de l'investigació és sempre la tècnica o l'economia de la llengua; però amb la llengua mateixa, amb un pensament llingüístic o amb una veritat llingüística, aquestes gramàtiques dites científiques tenen que veure tant poc com la mateixa Gramàtica escolar o acadèmica. L'objecte de totes les gramàtiques, això és,

la correcció gramatical, sols podrà ser fonamentat i demostrat per mitjà d'una ciència de la veritat llingüística. L'existència d'una veritat i, respectivament, una falsetat llingüística, o d'un pensament llingüístic, és innegable, encara que seria certament més còmode negar-la rodonament, com fa la gramàtica lògica.

¿Què és pensament llingüístic o veritat llingüística?

D'una taula, p. e., poden afirmar-se o negar-se moltes coses d'individus. A diu: la taula és rodona. B diu: la taula és quadrada. C diu: la taula és triangular, etc. La llengua viva és per l'estil: una contraposició continua de significacions, sense que, des del punt de vista llingüístic, l'una suprimeixi les altres. Però ara es demana: ¿quina d'entre les infinites formes llingüístiques o significacions verbals que designen el mateix objecte o la mateixa acció és la que té valor definitiu, la veritable, la que conté la veritat llingüística? Indubtablement, aquella que es destaca més decididament per damunt de les altres. Però una d'elles pot destacar-se no suprimint les altres; pot no excloure-les i pot també no incloure-les. Cada expressió llingüística té la seva significació pròpia, individual, independent. I, amb tot, en tant que el llenguatge és *forma*, una forma exclou les altres; però en tant que és significació, el contingut més gran inclou el més petit. L'obra llingüística veritable i de més valor seria així aquella que es manifestés *formalment* com la més original, exclusiva i individual, i pel *contingut* o per la *significació*, com la més amplia, comprensiva i universal. *La més exclusiva individualitat unida amb la més comprensiva (inclusiva) universalitat*, aquest és l'ideal del pensament llingüístic. Com es veu, aquest és també l'ideal del poeta, del pintor, del músic, de tot artista. El pensament llingüístic és essencialment un pensament artístic; la veritat llingüística és una veritat artística, és una bellesa plena de signifi-

cació. Tots, en tant que produïm imatges verbals, som gaire bé sempre poetes i artistes, certament petits, mediocres, fragmentaris i poc originals artistes. No val la pena certament analitzar el nostre parlar comú com poesia o art. Però les menudes gotes de la parla d'un xerraire són, no obstant, aigua d'Hipocrene, tan bona com l'infinit oceà de la llengua d'un Goethe o d'un Shakespeare.

Ara sabem, doncs, en quin servei es troba l'ensenyança de la correcció lingüística, això és, la Gramàtica pràctica. Aquesta treballa en servei de la llengua com art, ens ensenya la tècnica de la bella parlada. I sabem també en quin fonament pot apoiar la seva autoritat la Gramàtica acadèmica en tots els casos dubtosos de l'ús del correcte parlar; aquest fonament no és altre que la facultat artística, això és, el Gust, i l'evolució del gust lingüístic seguint l'exemple dels grans artistes de la paraula.

Gust és una facultat artística reproductiva més aviat que productiva i creadora. El gust és capaç d'educació i freturós d'educació; en canvi, el geni productiu, en tant que original, no té ni aquesta capacitat ni aquesta fretura. En l'home vivent hi ha la facultat artística productiva i la reproductiva; en ell el Gust i el Geni estan constantment, indissolublement entrelaçats. La missió de la crítica d'art és distingir un i altre.

Les obres mestres de l'art de la paraula de les quals s'ocupa l'història de la literatura són, encara que no exclusivament, productes del geni creador. L'element original, o sia el valor estètic, és en elles explicable per mitjà del geni, i no del gust de l'època. L'estudi del gust lingüístic de l'època en prepara l'explicació, però no la dona. D'altra banda, aquell que vol estudiar el gust lingüístic de l'època, no pot contentar-se amb l'estudi de les obres mestres; preferentment, ha de descendir al baix nivell de les imitacions i de les menys originals mostres de la llen-

gua vulgar. Tot allò que l'història d'una literatura llença a un costat com runa sense valor, ha d'ésser preuat com un document interessantíssim per l'història del gust o sentiment lingüístic.

¿Què és l'història del gust lingüístic? ¿Es possible aquesta història? Fins al temps d'avui existeix no més que fragmentàriament. Aquesta història és el més gran i important *desideratum* de la ciència lingüística moderna i podria ser cridada a resoldre en ella l'hibridisme de la gramàtica psicològica i de l'històrica.

Tota evolució, tot canvi lingüístic és, en darrer terme, l'obra del Gust o Sentiment lingüístic del qui parla. La majoria dels filòlegs comencen a reconèixer que aquesta evolució no és el resultat d'abstractes lleis fonètiques o analògiques. Hugo Schuchardt arriba fins a admetre que el gust és un factor efectiu en l'història del llenguatge. Pel moment, els filòlegs estan tots d'acord en admetre com factors determinants de l'evolució lingüística una sèrie d'elements naturals i culturals: la política, l'administració, la geografia, la geologia, l'antropologia, el dret, l'Església, l'economia, etc. Però al costat d'aquests factors, més ben dit, per damunt de tots ells i dominant-los a tot s'ha de posar el gust lingüístic.

Els factors naturals i culturals ens podran explicar en quina extensió d'espai i de temps té lloc una evolució del llenguatge. Però el fet mateix d'aquesta evolució, el perquè una forma ha sofert aquesta evolució i no cap altra, això s'ha de buscar en l'interior del mateix individu en el qual per primer cop s'és complerta i aquesta investigació no pot ésser sinó de caràcter estètic.

M. M.

SCIENTIA, 1-I-1916. — Percival Lowell. — *The atmosphere of Mars.*

El telescopi havia proporcionat raons per a creure en la existència del vapor d'aigua i de l'oxigen en l'atmosfera de

Març. Sols recentment se n'ha pogut obtenir la prova espectroscòpica.

La recerca era difícil si es tenia en compte, sobretot, la existència del vapor d'aigua en l'atmosfera de la terra. Calia, doncs, operar amb un mínim de vapor d'aigua dins nostra atmosfera, en una regió desèrtica i durant l'hivern, quan l'evaporació arriba a son ínfim grau. La qüestió d'altura sembla negligible.

Les condicions gairebé ideals foren trobades durant l'hivern de 1908 per M. V. M. Slipher, de l'observatori Lowell a Flagstaff (Arizona). Mr. Slipher, en aquestes condicions, obtingué, per primer cop, espectrogrames qui mostraren en l'espectre de Març, comparat amb el de la lluna, una intensificació de la petita ratlla deguda al vapor d'aigua de nostra atmosfera. La diferència de to era tan gran, que es feia evident, àdhuc, per als menys experts. En els espectrogrames presos amb un aire moderadament sec, la diferència d'aquesta ratlla entre els espectres marcià i llunar resultà feble; molt evident, al contrari, quan l'aire fou excepcionalment sec. Les plaques obtingudes foren examinades amb un comparador inventat pel professor Very de Westwood, el qual constatà que la petita ratlla de l'espectre de Març és en tots cassos més accentuada que en l'espectre de la lluna, mentre la

ratlla deguda a l'hidrogen solar i que no pot ser gaire afectada per l'hidrogen de la nostra atmosfera, era pràcticament idèntica en ambdós espectres.

La comparació donà per l'atmosfera de Març $\frac{1}{3}$ o $\frac{1}{4}$ de la quantitat mitja del vapor d'aigua que hi ha en l'atmosfera de la terra. Es més: no sols se pogué mesurar el vapor d'aigua, sinó la gran ratlla de l'oxigen de nostra atmosfera. De manera, que en l'atmosfera de Març pogué comprovar-se lo que l'autor anomena combinació dramàtica de l'oxigen, l'hidrogen i el vapor d'aigua.

Els experiments foren renovats pel professor Slipher amb un hivern quatre vegades més humit que la primera volta i pogué afegir quelques donades a les ja obtingudes. La ratlla de vapor d'aigua varià de 88 per 100 a 13 per 100 segons la regió marciana, lo qual confirma la suposició de que les neus en fusió de les regions àrtiques de Març, són la única font del vapor d'aigua de la seva atmosfera i que les seves regions equatorials són excessivament seques, com ja suposava la hipòtesi de les irrigacions del Dr. Lowell, qui troba però un xic sorprenent que no hi hagi difusió més gran d'humitat sots forma de vapor en l'atmosfera càlida dels tròpics marcians.

J. FARRÀN I MAYORAL.